

Asutawa Kogu

3. istungjärk. **Protokoll nr. 113 (16)**

1920. a.

Asutawa Kogu koosolek 8. märtsil
1920. a. kell 6 p. l. Toompea lossi
Walges saalis.

Kokku on tulnud 84 Asutawa Kogu liiget.

Walitsuse lauas: peaminister **J. Tõnisson**, välisminister **A. Birk**, siseminister **A. Hellat**, põllutööminister **Th. Pool**, kohutuminister **J. Jaakson**.

P ä e w a k o r d :

1. Wabariigi Walitsuse ettepanek akl. J. Poska surma puhul.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**.

Sekretääri kohal sekretäär **H. Martna**.
Koosolek algab kell 6.10 min.

1. Asutawa Kogu Juhataja A. Rei:
juhatuseteada- Awan Asutawa Kogu
andmine akl. J. koosoleku.
Poska surma üle.

Eesti rahwast ja riiki on tabanud raske löök. Asutaw Kogu on kaotanud ühe oma lugupeetawamatest liigetest, Eesti rahwas ühe oma parematest poegadest, Eesti riik ühe oma tähtsamatest liigetest. Asutawa Kogu juhatus kutsus kokku Asutawa Kogu erakorralisele koosolekule, et mälestada kadunud liiget Jaan Poska't. Asutawa Kogu juhatus paneb ette mälestada riigimeest, kes on omale jäädawa mälestussamba loonud, meest, kellele meie iseseiswuse wõitlus niipalju tänu wõlgneb. Nii on see mees lahkunud, kui teda weel nii waja oli, kui pooleli on weel see töö, millele ta oma anderikkust niipalju on ohwerdanud, töö, milles ta weel niipalju oleks wõinud korda saata. Panen ette teda mälestada püstitõusmisega. Asutawa Kogu juhatus paneb ette Asutawale Kogule juhatuset wolitada, awaldata leina Asutawa Kogu nimel kadunu lesele ja perekonnale. Asutawa Kogu juhatus paneb ette Asutawale Kogule, wolitada juhatuset Asutawa Kogu nimel pärga hauale panna.

2. Wabariigi Walitsuse ettepanek akl. J. Poska surma puhul.

Edasi on Wabariigi Walitsus kaalunud, kuidas mälestada ja üles näidata tänu lahkunule.

Peaminister **J. Tõnisson**: Kõikidest meeltest on wapustus läbi käinud, kui teade nende kätte jõudis, et Jaan Poska't ei ole enam. Sõna-sõnalt kui wälk selgest taewast tuli see teade. Purustanud ei ole see hoop mitte ainult õnneliku perekonna, kus järele jääb pesatäis allealisi abituid lapsi, ühes leinawa emaga, kellele kadunu oli kõik oma ustawa armastuse ja heldusega. Purustatud on üks õnnelikumatest majadest Eestis. See hoop tabas igat teadlikku Eesti perekonda ja üle terve riigirajade käib see sõnum, järele jättes tõsist leinatunnet. Waewalt on kuskil kedagi leida, kellesse Jaan Poska surmasõnum ei puutuks mitte walusunnitawalt. Mitte ainult kadunu tasakaalus olew isik, oma tõsiseks iseloomuks wäljakujunenud harukordsete meheliste omadustega, waid see tunne, et meilt on läinud inimene, kellel on nii suuri wäärtusi, nagu harwa kellelgi meie rahwapoegade hulgas, nõnda et tema on neid suuri andeid seadnud neile ülesannetele ja sellele tööle, mis kunagi kord on olnud kõige tähtsam.

Juba sel ajal, kui ei olnud Eestis mehel weel wõimalust wabalt ennast ilmutada, on Jaan Poska, esimese wannutatud adwokaadi seisukohale asudes, oma sõna tarwitanud selleks, et kaitsta seda, mis õige ja kohus. Ja esimesel wõimalusel, kui awanes meie rahwale tee oma saatuse juhtimiseks kaasa mõjuda, astus Jaan Poska tööle.

Meie maa suurema omawalitsuse eesotsas Tallinna linnapeana on Jaan Poska teinud tööd, mis jääb Eesti kohaliku omawalitsuse ajaloos põhjapanewa loowa töö tähisena seisma. Mitte ükski raudse kohusetäitmise ja hiilgawa eeskujuga töös, waid ühtlasi on Jaan Poska oma wälimise wõimise abil wõitnud kõigi lugupidamise, kes temaga on kokku puutunud selles töös wõi kellel on wõimalik olnud tähele panna seda, mis ta on korda saatnud omawalitsuse tegelasena. Kui siis tuli wõimalus rahwal laialisemalt oma saatuse juhtimisest osa wõtta, oli ühemeelne soow nende keskel, kes wõisid rahwa nimel tahtmist ja soowe ilmutada, et tähtsamale kohale Eesti autonoomia walitsuse etteotsa kutsutaks Jaan Poska. Ei olnud wõistlust, ei

olnud wastuseismist. Ja kui wiimaks wõidi oma tahtmist kindlasti ilmutada, ja kui meie rahwas sai wõimaluse ennast riikliku iseseiswuse wäljakuulutamisega maksma panna, siis oli esimeste rinnas Jaan Poska, kes aitas wälja kujundada oma elulise wilumuse, oma oskuse ja rikkaliku teadmise waral Eesti riikluse mõtte teostamise kawa ja Eesti riikluse kuju. Mitte ainult esimese kohtuministri, waid niisama ka peaministri kohustetäitjana ja iseäranis wälisministrina on Jaan Poska aidanud meie riikluse aate teostamises rohkem kaasa, kui eemalt seda oleks saadud tähele panna. Seal, kus oli tarwis lõpusihte ära tähendada wõi kawatsustele tõelikkude anda nende täidewiimiseks, kus oli waja otsustawatel silmapilkudel õiget teed leida, seal oli Jaan Poska teraw mõistus, mõtteline seisus ja tasakaalus olew otsus teed näitamas. Kui Eesti iseseiswuse tunnistamise heaks oli tarwis wälja saata asemikku meie rahwal, siis ei olnud ühtegi kahtlust selle poolest, et kõigeparemini wõib selle ülesande oma peale wõtta Jaan Poska. Kuigi mitte korda ei ole läinud Eesti riiklikule iseseiswusele esimese hooga tunnustamist leida suurte riikide walitsuste poolt, siiski saab tulewik näitama, et see töö, mis Jaan Poska juhatusel selleks korda saadatud, mitte tagajärgedeta ei lõpe. Lõpuks, Jaan Poska hiiglatöö Eesti rahusaatkonna juhatusel. Mis sellest, mis meie rahusaatkond meie riigile ja meie rahwale kätte wõidelnud waimlise jõu ja mõistuse abil, Jaan Poska arwele tuleb kirjutada, seda ei ole tarwis üksikasjaliselt arutada. Rahusaatkonna liikmed ja kõik, kes asja lähemalt teawad, tunnistawad healmeel ja awalikult, et kui Eesti rahusaatkond on üliwõimsa wastase esitusega lepingut tehles hiigla Wenemaa wõimu ja Eesti wahel suutnud kätte saada tagajärgi, mis Eesti wäikesele riigile ei panë alandawat osa peale, waid meie tingimusi on wõimaldanud, millega meie wõime rahul olla, siis on see tähtsal moodsul just Jaan Poska juhtimise ja osawõtmise tagajärg rahusaatkonna tegewusest. Ja kui selle waimlise ülijõu awalduse järele on tarwis tulnud Asutawal Kogul Eesti wabariigi wälispoliitika alal kõike kaaluda aidata ja sihte üles seada ühes walitsusega, siis on Jaan Poska olnud endise huwi ja ergutusega selle ülesande kallal. Mis Jaan Poska põhiseaduse komisjonis on korda saatnud töowiljakuse tõstmiseks ja rutuliku töö wõimaldamiseks, seda teawad

need, kes temaga koos on töötanud. Kui wõidakse kõnelda kohusetäitmisest kellegi juures meie riigi ja rahwa wastu, siis on Jaan Poska oma osa rohkel moodsul täitnud, mehena, kes on wiimastel aastatel oma jõukuse järjelt, nagu ta hiljuti ütles, — pidanud kehvale järjele alla astuma, ei ole seda mitte tegemata jätnud, waid on oma kohusele ustawaks jäänud riigi üldiste huwide teenistuses. Ta ei ole saanud oma tööjõudu tarwitada selleks, et omakseid tarwilikult kindlustada. See iseloomustab Jaan Poska't wäga selgesti, — kohusetäitmine, oma ülesannetest kindlakammamine täie jõuga, kõige oma wõimise andmine sellele, mida tema tarwilikuks pidas. Seesugune mees oleks meile pidanud just nüüdsel ajal jääma riigijuhtimise tööle esimesesse rinda, — teda oleks tarwis olnud riigile ja rahwale nüüd, kus mitte ainult jõudude rohkust, waid iseäranis waimlist wilumust, mõtteselgust ja tahtekindlust tarwis läheb, et wiia edasi Eesti iseseiswuse asja ja kindlustada lõpulikult iseseiswuse aadet. Jaan Poska on langenud, — tema on langenud keset suurt tööd, ta on ära läinud sel silmapilgul, kus tema oli oma waimlise wõimise tipul. See iseäranis näitab meile, mis meie temaga kaotanud oleme, kui meie töörohkest ja ülesannete suurust wõrdleme sellega, mis meie wõime. Ka selles mõttes on kõik leinas, õiglasest südamest tuleb õhkamine, ilma et liialdatakse ühegi wälispidise kõnekäänuga. Kõigis meis elab see teadmine, et meie oleme kaotanud palju ja oleme pidanud ära andma parema ja tublima meie hulgast. Wabariigi Walitsus on täna erakordseks koosolekuks kokku astunud. Jaan Poska, kui wabariigi endise peaministri kohustetäitja, wälisministri, kohtuministri, Eesti wälisraatkonna esimehe, Eesti rahusaatkonna esimehe, Asutawa Kogu liikme, Asutawa Kogu wälisasjade komisjoni esimehe ja põhiseaduse komisjoni esimehe ootamata surma puhul kadunu suuri teeneid Eesti riigi loomisel ja Eesti iseseiswuse kindlustamisel hinnates otsustas Wabariigi Walitsus: 1) Jaan Poska matmiskulud riigi kanda wõtta, 2) Jaan Poska abikaasa ja allealiste laste tulewikku aineliselt kindlustada, 3) Jaan Poska nimeline teaduslik abiraha Tartu ülikooli õigus-teaduskonna juurde asutada.

4) Neist otsustest Asutawale Kogule teada andes seletab Wabariigi Walitsus, et lähemad seaduseelnõud Asutawale Kogule tarwilikkude krediitide saawutamisi-

seks edaspidi ette pannakse. Ühtlasi on walitsus otsustanud, et Jaan Poska matuse ajal, kolmapäewal 10. märtsil, kell 11 e. l. töö Wabariigi Walitsuse ministeeriumi asutustes Tallinnas seisma tuleb panna. 5) Jaan Poska matusepäewal, kolmapäewal 10. märtsil, terwe riigi piirides awalikud ja kergesisulised ettekanded ära keelata. Siseminister annab selle otsuse täidesaatmise kohta lähemad määrused, aga wististi ei ole tarwiski mingisugust keeldu, waid see on wististi kõigile juba sisemiseks tarwiduseks, et sel ajal, kui Jaan Poska põrm mulda sängitatakse, meil seisatab see, mis argipäewa lõbu ja kergemeelsus.

Ministeeriumi asutustes on wististi kõikidel soow kaasa minna, et wiimast anda lahkunule. Walitsuse poole on juba ühiskondlikkude korralduste poolt pööratud ettepanekuga, et Jaan Poska mälestuse kindlustamiseks meie rahwa keskel temale nähtaw mälestusmärk üles seatakse. Kui see kawatus lähema kuju omandab, siis arwab Wabariigi Walitsus oma kohuseks selle mõtte teostamiseks kaasa aidata riigi poolt. Kuidas see kujuneb, oleneb ära ajast ja oludest, — üks aga on kindel, et Jaan Poska mälestus elab kaua meie rahwa keskel ja sütitab kahtlemata inimeste südames seda, mis

on mehine, suur ja ilus, ja paneb liikuma seda, mis on pärit aadete ilmast, mis wiib edasi inimesi ja rahwaid sinna, kus elawad mõtted ja paleused. Eesti riiklik paleus on seda selgem kõigile Eesti kodanikkudele, kes mõtlewad selle peale, kuidas Jaan Poska wõitles Eesti riikliku aate tunnustamiseks. Olgu tema meile eeskujuks ja wirgutajaks, et meie kõik täidaksime oma kohust.

J. Järwe (rhw.): Teen järgmise ettepaneku wastuwõtmiseks Asutawale Kogule: „Wabariigi Walitsuse ettepanekuid heaks kiites, wolitab Asutaw Kogu Wabariigi Walitsust wastawaid samme astuma ja sellekohaseid seaduseelnõusid wälja töötama“.

Juhataja **A. Rei**: (Hääletatakse.) Ettepanek on ühel häälel wastu wõetud. Tänase koosoleku päewakord on läbi. Peale selle loeb juhatus oma kohuseks ette panna, järgmist Asutawa Kogu koosolekut, mis homseks oli määratud, neljapäewaks kella 5. edasi lükata. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 6.40 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Asutawa Kogu esimees **A. Rei**.

Sekretäär **H. Martna**.